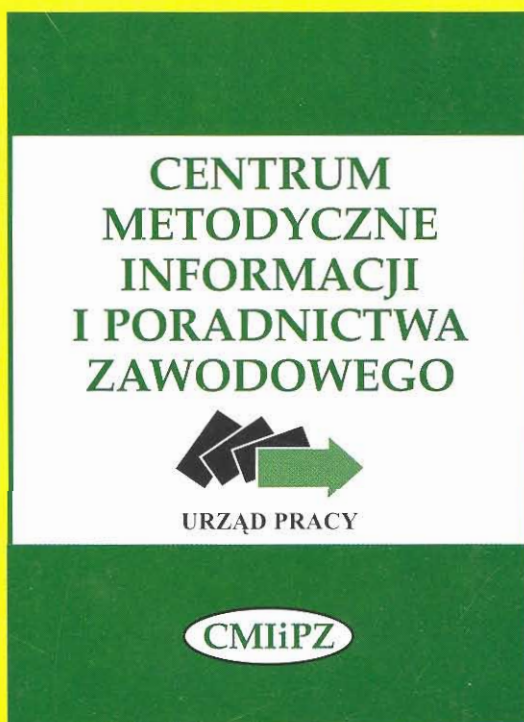


# SYSTEM SZKOLENIA, KSZTAŁCENIA I PORADNICTWA ZAWODOWEGO W KRAJACH EUROPY WIELKA BRYTANIA



Zeszyty informacyjno-metodyczne  
doradcy zawodowego

13

**SYSTEM SZKOLENIA,  
KSZTAŁCENIA I PORADNICTWA  
ZAWODOWEGO W KRAJACH EUROPY**

**Wielka Brytania**

## **KRAJOWY URZĄD PRACY**

Departament Szkolenia Kadr  
ul. Tamka 1, 00-349 Warszawa

### **Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego**

**Podręcznik nie może być powielany i rozpowszechniany w jakiegokolwiek formie i w jakikolwiek sposób bez pisemnej zgody Krajowego Urzędu Pracy, ul. Tamka 1, 00-349 Warszawa**

*Thumaczenie:*

Dorota Małachowska

*Opracowanie wersji polskiej:*

Paulina Bogdańska

Zbigniew Szykiel

*Redakcja:*

Grażyna Morys-Gieorgica

Paulina Bogdańska

Publikacja współfinansowana ze środków Programu  
Leonardo da Vinci

ISBN 83-86313-85-4



735

Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji  
ul. K. Pułaskiego 6/10, 26-600 Radom, tel. 442-41, fax 44765  
e-mail: [instytut@itee.radom.pl](mailto:instytut@itee.radom.pl) <http://www.itee.radom.pl>

# SPIS TREŚCI

Wprowadzenie .....	5
Wstęp .....	7
<b>A. ŹRÓDŁA INFORMACJI DLA PRAKTYKÓW PORADNICTWA ZAWODOWEGO .....</b>	<b>12</b>
<b>A.1. Informacje wstępne .....</b>	<b>12</b>
A.1.1. Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego .....	12
A.1.2. Inne możliwości kontaktu i źródła informacji dla praktyków poradnictwa zawodowego .....	12
<b>A.2. Instytucje użyteczności publicznej .....</b>	<b>14</b>
<b>B. EDUKACJA I SZKOLENIA DLA MŁODZIEŻY .....</b>	<b>15</b>
<b>B.1. Ogólny przegląd .....</b>	<b>15</b>
<b>B.2. Edukacja obowiązkowa .....</b>	<b>17</b>
B.2.1. Struktura, czas trwania oraz cel .....	17
B.2.2. Rodzaje instytucji, ścieżki edukacyjne (włączając przygotowanie do zawodu) .....	17
B.2.3. Egzaminy i poziomy kwalifikacji możliwe do osiągnięcia .....	18
<b>B.3. Edukacja po ukończeniu szkoły średniej .....</b>	<b>19</b>
B.3.1. Struktura, czas trwania oraz cele .....	19
B.3.2. Typy instytucji, ścieżki edukacyjne .....	20
B.3.3. Oceny, egzaminy, poziomy kwalifikacji .....	20
<b>B.4. Początkowa edukacja zawodowa i szkolenia .....</b>	<b>21</b>
B.4.1. Struktura, czas trwania i cele .....	21
B.4.2. Rodzaje instytucji, edukacja i ścieżki szkoleń .....	21
B.4.3. Oceny, egzaminy oraz możliwe do osiągnięcia kwalifikacje ..	23
<b>B.5. Szkolnictwo wyższe .....</b>	<b>25</b>
B.5.1. Rodzaje instytucji szkolnictwa wyższego .....	25
B.5.1.1. Uniwersytety .....	25
B.5.1.2. Kolegia i instytuty szkolnictwa wyższego .....	26
B.5.2. Możliwości przenoszenia się z jednego typu instytucji do innego .....	26
B.5.3. Kandydaci z zagranicy .....	27
<b>B.6. Edukacja i szkolenia dla ludzi niepełnosprawnych fizycznie lub umysłowo .....</b>	<b>27</b>
<b>B.7. Kształcenie korespondencyjne .....</b>	<b>28</b>
<b>B.8. Rozwiązania dla cudzoziemców związane z nauką języka ....</b>	<b>29</b>

<b>C. EDUKACJA I SZKOLENIA DLA DOROSŁYCH .....</b>	<b>30</b>
<b>C.1. Edukacja ogólna .....</b>	<b>30</b>
<b>C.2. Dostęp do szkolnictwa wyższego .....</b>	<b>30</b>
<b>C.3. Szkolenia zawodowe i profesjonalne .....</b>	<b>31</b>
<b>C.4. Dostępność zwolnienia z pracy w celach edukacyjnych .....</b>	<b>32</b>
<b>C.5. Główne źródła informacji .....</b>	<b>32</b>
<b>D. INFORMACJA I PORADNICTWO KARIEROWE .....</b>	<b>33</b>
<b>D.1. Usługi i praktycy poradnictwa .....</b>	<b>33</b>
<b>D.2. Główne źródła informacji o poradnictwie zawodowym .....</b>	<b>35</b>
<b>D.3. Placówki szkoleniowe i badawcze zajmujące się poradnictwem zawodowym .....</b>	<b>35</b>
<b>D.4. Organizacje zawodowe praktyków poradnictwa .....</b>	<b>35</b>
<b>E. ORGANIZACJE ZWIĄZANE Z TRANSNARODOWĄ EDUKACJĄ, SZKOLENIEM I POŚREDNICTWEM W ZAKRESIE PRAKTYKI ZAWODOWEJ .....</b>	<b>36</b>
<b>E.1. Koordynacja programów Unii Europejskiej .....</b>	<b>36</b>
<b>E.2. Krajowe punkty kontaktowe w sieci europejskiej .....</b>	<b>36</b>
<b>E.3. Uznawanie i porównywalność kwalifikacji .....</b>	<b>37</b>
<b>E.3.1. NARIC .....</b>	<b>37</b>
<b>E.3.2. Organizacje i agencje związane z porównywalnością szkolenia zawodowego.....</b>	<b>38</b>
<b>E.3.3. Regulacje obustronne .....</b>	<b>38</b>
<b>F. RYNEK PRACY .....</b>	<b>39</b>
<b>F.1. Zarobki .....</b>	<b>39</b>
<b>F.1.1. Zarobki minimalne .....</b>	<b>39</b>
<b>F.1.2. Wynagrodzenia praktykantów i uczniów .....</b>	<b>40</b>
<b>F.2. Służby zatrudnienia .....</b>	<b>40</b>
<b>F.2.1. Publiczne służby zatrudnienia .....</b>	<b>40</b>
<b>F.2.2. Inne możliwości znalezienia pracy .....</b>	<b>41</b>
<b>F.3. Praca okresowa .....</b>	<b>41</b>
<b>F.3.1. Zatrudnianie do pracy okresowej (z włączeniem prac sezonowych) .....</b>	<b>41</b>
<b>F.3.2. Praca Au Pair (pośrednictwo oraz warunki pracy) .....</b>	<b>42</b>
<b>F.4. Instytucje oferujące pomoc cudzoziemcom poszukującym pracy .....</b>	<b>42</b>
<b>ZAŁĄCZNIKI.....</b>	<b>44</b>

## WPROWADZENIE

Centrum Metodyczne Informacji i Poradnictwa Zawodowego prezentuje Państwu kolejny numer „Zeszytów informacyjno-metodycznych doradcy zawodowego”.

Zawarty w tym numerze materiał rozpoczyna serię prezentacji dotyczących „Systemu kształcenia, szkolenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy”.

Rozpoczynamy tę serię od informacji dotyczących Wielkiej Brytanii, gdyż to właśnie ten kraj jest przedmiotem aspiracji edukacyjnych wielu młodych Polaków. Materiał ten w wersji angielskiej jest dostępny na stronach internetowych – <http://www.euroguidance.org.uk>.

Materiał dotyczący Wielkiej Brytanii poprzedzony został wstępem, w którym wyjaśniamy, w jaki sposób włączenie się do programu Leonardo da Vinci stwarza szansę nadania europejskiego wymiaru polskiemu poradnictwu zawodowemu.

## WSTĘP

Perspektywa przystąpienia Polski do Unii Europejskiej otwiera nowe możliwości edukacyjne, a w przyszłości również zawodowe, obywatelom naszego kraju. W świetle rosnącego zainteresowania kształceniem i szkoleniem poza granicami kraju celowe wydaje się podjęcie działań służących gromadzeniu odnośnej informacji edukacyjnej i zawodowej.

Naprzeciw tym potrzebom wychodzi inicjatywa Krajowego Urzędu Pracy i Ministerstwa Edukacji Narodowej przystąpienia do projektu Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa, które będzie gromadzić i upowszechniać informacje o możliwościach edukacyjnych w innych krajach europejskich. Jest to projekt realizowany w ramach Programu Leonardo da Vinci.

Program Leonardo da Vinci ustanowiony został decyzją Rady Unii Europejskiej z dnia 6 grudnia 1994 roku. Czas realizacji programu określono na 5 lat w okresie od 1 stycznia 1995 r. do 31 grudnia 1999 r. Program Leonardo da Vinci stanowi jedną z dróg wdrażania polityki Wspólnot Europejskich w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

Działania podejmowane w ramach programu Leonardo da Vinci służyć mają realizacji następujących priorytetów:

- nabywanie nowych umiejętności,
- tworzenie ściślejszych powiązań między instytucjami kształcenia i szkolenia zawodowego oraz przedsiębiorstwami,
- zwalczanie ograniczeń w dostępie do rynku pracy i życia zawodowego,
- promowanie inwestowania w zasoby ludzkie,
- upowszechnianie dostępu do umiejętności zawodowych za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego, w ramach uczenia się przez całe życie.

Program Leonardo da Vinci został otwarty dla stowarzyszonych państw Europy Wschodniej i Środkowej zgodnie z warunkami określonymi w umowach dotyczących uczestnictwa tych krajów w programach Wspólnot. Polska przystąpiła do programu Leonardo da Vinci w marcu 1998 r.

Program jest otwarty dla instytucji, które mają osobowość prawną. Mogą one przystąpić do programu jako promotorzy lub partnerzy w ramach projektów wspieranych przez program. W programie mogą brać udział wszystkie instytucje zaangażowane w kształcenie i szkolenia zawodowe – szkoły zawodowe, uczelnie, przedsiębiorstwa, partnerzy społeczni, instytuty, placówki badawcze, władze publiczne.

W ramach programu przyznawane jest wsparcie finansowe na realizację projektów w wysokości 50 do 80% kosztów projektu. Wsparcie finansowe obejmuje koszty rzeczywiście poniesione przez partnerów w czasie trwania kontraktu i niezbędne do wykonania czynności wyszczególnionych w projekcie.

Na mocy decyzji Rady Ministrów Unii Europejskiej z dnia 26 kwietnia 1999 r. zatwierdzono drugą fazę programu Leonardo da Vinci. Realizacja tej fazy ma nastąpić w latach 2000–2006.

W ramach Programu Leonardo da Vinci realizowany jest również projekt Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego (National Resource Centre for Vocational Guidance – NRCVG). Jest to projekt, który wspiera dążenie Unii Europejskiej zmierzające do zapewnienia wszystkim obywatelom Europy takich samych możliwości dostępu do kształcenia i szkolenia w krajach Europy.

Podstawowe funkcje Narodowego Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego to:

- gromadzenie i opracowywanie informacji o systemach oświaty oraz możliwościach kształcenia i szkolenia w Polsce, a także w poszczególnych krajach Unii Europejskiej na potrzeby różnorodnych grup klientów z własnego kraju jak i innych krajów Europy,
- rozwijanie zasobów poradnictwa zawodowego poprzez nawiązanie współpracy z innymi krajami Europy w zakresie gromadzenia,



udostępniania i wymiany informacji na temat możliwości edukacyjnych, a także możliwości rozwoju zawodowego i budowania kariery zawodowej zarówno w Polsce, jak i w innych krajach,

- ścisła współpraca z siecią NRCVG w krajach członkowskich UE w zakresie rozwiązań proceduralnych, a także tworzenia transgranicznej bazy informacji obejmującej bazy danych o możliwościach zdobywania i podwyższania kwalifikacji zawodowych przez obywateli Polski i innych krajów Europy,
- tworzenie, rozwijanie i przekazywanie do stosowania przez doradców zawodowych nowoczesnych metod, technik i środków zbierania i udostępniania informacji edukacyjnej,
- oddziaływania informacyjne i popularyzacja wiedzy o europejskich systemach kształcenia i szkolenia zawodowego z wykorzystaniem różnych form promocji (targi, giełdy, dni informacji itp.),
- udział w opracowywaniu standardów kwalifikacyjnych doradców zawodowych,
- doskonalenie kadr doradców.

W projekcie Narodowego Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego uczestniczą wszystkie kraje Unii Europejskiej, w większości przypadków kontynuując wcześniejsze zadania realizowane w innych programach europejskich (głównie w programie Petra). W chwili obecnej do programu włączyły się również kraje stowarzyszone Europy Środkowowschodniej, w tym także Polska.

Centra funkcjonują w ścisłej współpracy z odnośnymi placówkami innych krajów. W wyniku dobrej współpracy międzynarodowej i coraz lepiej kształtujących się relacji utworzona została ponadnarodowa sieć powiązań pomiędzy Centrami poszczególnych krajów, tzw. NRCVG Network.

Ze względu na charakter swoich funkcji i celów, Centra poszczególnych krajów mogą działać efektywnie jedynie w sytuacji, gdy harmonijnie i skutecznie działa sieć. Z kolei skuteczność i wiarygodność działania sieci jest wprost uzależniona od działania poszczególnych Centrów. Przedstawiciele Narodowego Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodo-

wego z poszczególnych krajów w ramach wzajemnego porozumienia określili szereg działań wspomagających działanie Sieci, a tym samym działania poszczególnych Centrów. Najważniejsze z nich to:

- coroczne seminaria przedstawicieli NRCG Network,
- tworzenie tematycznych grup roboczych,
- wytwarzanie i wymiana produktów i usług,
- tworzenie powiązań z innymi sieciami,
- analiza i ocena efektywności działania.

Dzięki włączeniu do Sieci NRCVG kraje Europy mogą lepiej współpracować i skuteczniej realizować potrzeby klientów zainteresowanych podjęciem kształcenia i szkolenia zawodowego w innych krajach europejskich.

Centrum Metodyczne Informacji i Poradnictwa Zawodowego Krajowego Urzędu Pracy w wyniku porozumienia pomiędzy Krajowym Urzędem Pracy i Ministerstwem Edukacji Narodowej opracowało w imieniu obu stron aplikację do tego projektu na okres kontraktowy 1.07.1999–30.06.2000. Aplikacja została przyjęta i podpisany został kontrakt w sprawie przyznania grantu Unii Europejskiej na realizację zadań Narodowego Centrum Zasobów Poradnictwa w Polsce. W ramach tego projektu nawiązano kontakty z przedstawicielami wybranych Centrów, zostały też zebrane pierwsze informacje o funkcjonowaniu sieci europejskich Centrów Zasobów Poradnictwa a także informacje na temat systemu edukacji, szkolenia zawodowego i systemu poradnictwa zawodowego w innych krajach Europy.

# EUROPEJSKI PODRĘCZNIK DLA DORADCÓW ZAWODOWYCH

## WIELKA BRYTANIA

### WPROWADZENIE

#### **Obszar, ludność, gęstość zaludnienia**

Obszar (km kw.) – 244,755

Ludność (1992) – 57,384,000

Gęstość zaludnienia (na km kw.) – 253

#### **Stolica i jej ludność**

Stolicą jest Londyn,

ludność (1991) – 6,794,400

#### **Języki**

Język angielski jest językiem używanym w całej Wielkiej Brytanii. Języki celtyckie używane są w niektórych regionach kraju, np. walijski w części Walii i celtycki w części Szkocji. Wielka Brytania była przez setki lat punktem docelowym dla emigrantów z całego świata. Wielu z nich całkowicie zasymilowało się z brytyjską kulturą, podczas gdy inni w dalszym ciągu podkreślają swą kulturową odrębność. To właśnie emigrantom zawdzięczamy powstanie wielokulturowych społeczności w większości angielskich miast.

#### **Narodowa waluta i jej podział**

1 funt szterling = 100 pensów

#### **Praktyczne informacje dla cudzoziemców**

Wielka Brytania jest państwem funkcjonującym jako unia Anglii, Irlandii Północnej, Szkocji i Walii; w takiej formie istnieje od 1221 r. Kierowanie państwem to domena rządu w Londynie, jednak każdy z regionów posiada własnego Ministra (Sekretarza Stanu) odpowiedzialnego za politykę lokalną. Sytuacja ta sankcjonuje występowanie różnic, np. pomiędzy systemem edukacji w Szkocji i Anglii oraz Walii i Irlandii Północnej. Możemy również zaobserwować różnice porównując system prawny Szkocji i reszty kraju.

## **A. ŹRÓDŁA INFORMACJI DLA PRAKTYKÓW PORADNICTWA ZAWODOWEGO**

### **A.1. INFORMACJE WSTĘPNE**

#### **A.1.1. Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego (National Guidance Resource Centre)**

##### *KARIERY EUROPEJSKIE* CAREERS EUROPE

Instytucja *Kariery Europejskie*, jako część organizacji *Kariery Bradford*, jest brytyjskim centrum międzynarodowego doradztwa zawodowego. Dostarcza wszechstronnego europejskiego i pozaeuropejskiego serwisu informacyjnego dotyczącego spraw związanych z podejmowaniem pracy. Oferuje bazę danych dostępną na dyskietkach, informację drukowaną, regularnie wydawane aktualności (newsletter) oraz usługi w zakresie badań i analiz. Ponadto instytucja ta działa jako brytyjskie centrum w sieci Narodowego Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego w ramach Programu Leonardo da Vinci.

#### **A.1.2. Inne możliwości kontaktu i źródła informacji dla praktyków poradnictwa zawodowego**

##### *EDUKACYJNE CENTRUM DORADCZE* ADVISORY CENTRE FOR EDUCATION (ACE)

To centrum doradztwa edukacyjnego oferuje porady w zakresie szkolnictwa publicznego, telefoniczny serwis informacyjny, publikuje poradniki i broszury dla rodziców, dzieci, nauczycieli oraz pracowników usług edukacyjnych.

##### *STOWARZYSZENIE OPERATORÓW BAZY DANYCH EDUKACJI I SZKOLENIA. ASSOCIATION OF DATABANK SERVICES IN EDUCATION AND TRAINING (ADSET)*

Brytyjski komponent EUDAT – zintegrowanej sieci europejskiej bazy danych w zakresie szkolenia zawodowego.

## BRITISH COUNCIL – LONDYN

Zapewnia serwis informacyjny dla cudzoziemców oraz publikuje broszury informacyjne, np. dotyczące szkolnictwa wyższego w Wielkiej Brytanii.

### *CENTRUM INFORMACYJNE KARIERY I ZAWODU*

#### CAREERS AND OCCUPATIONAL INFORMATION CENTRE (COIC)

Gromadzi i dystrybuje informacje dotyczące zawodów i metod poszukiwania pracy, odpowiednich zarówno dla osób dorosłych, jak i młodzieży zgodnie z poziomem zdolności.

### *KRAJOWA RADA DORADCZA DS. KARIERY I PORADNICTWA SZKOLNEGO*

#### NATIONAL ADVISORY COUNCIL FOR CAREERS AND EDUCATIONAL GUIDANCE (NACCEG)

Znana także jako „Rada Poradnictwa Zawodowego”. Jest to instytucja niezależna, która rozpoczęła działalność w 1994 r. Jej członkowie rekrutują się z różnorodnych środowisk zainteresowanych tą problematyką, w skład Rady wchodzi przedstawiciele organizacji profesjonalnych, resortu edukacji, instytucji szkoleniowych oraz departamentów rządowych. Do zadań tej organizacji należy między innymi promocja i zapewnienie wysokiej jakości poradnictwa zawodowego dla nauczania i pracy, a w szczególności ujednoczenie funkcjonujących standardów doradztwa zawodowego i zapewnianie wysokiej jakości poradnictwa zawodowego, dostępnego dla wszystkich przez całe życie. Wstępny proces ujednoczania standardów został zakończony w 1998 r.

### *KRAJOWA AGENCJA MŁODZIEŻY (ANGLIA)*

#### NATIONAL YOUTH AGENCY (ENGLAND)

Powstała z inicjatywy rządu instytucja dostarczająca informacji i wspierająca wszystkich mających do czynienia z nieformalną i społeczną edukacją młodych ludzi, zwłaszcza inicjowaną przez organizacje młodzieżowe. Ich usługi obejmują publikacje, wspierają i akredytują szkolenia, zajmują się sprawami doradztwa zawodowe-

go, a także obsługą biblioteki. Podobną pomoc zapewnia w Walii Walijska Agencja Młodzieży, w Szkocji – Rada Edukacyjna Społeczności Szkockiej (*Scottish Community Education Council*), a w Irlandii – Rada Młodzieżowa Irlandii Północnej.

## KRAJOWE CENTRUM INFORMACJI SZKOLENIOWEJ NATIONAL TRAINING INFORMATION CENTRAL SUPPORT (NTICS)

### A.2. INSTYTUCJE UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

W Wielkiej Brytanii Ministerstwo Edukacji oraz Ministerstwo Pracy zostały połączone w Departament Edukacji i Zatrudnienia (*Department for Education and Employment – DfEE*), którego częścią jest Wydział Szkoleń, Przedsiębiorczości i Edukacji.

W ramach DfEE placówkami odpowiedzialnymi za rozwój poradnictwa zawodowego są Wydział Informacji i Poradnictwa Zawodowego oraz Wydział Wyboru Kariery zajmujący się doradztwem edukacyjnym dla młodzieży.

W Szkocji odpowiedzialność za sprawy edukacji i zatrudnienia spoczywa na Biurze Szkockim, a w Walii na Biurze Walijskim.

Porad i informacji w zakresie wstępnej edukacji zawodowej udziela w Wielkiej Brytanii Agencja Rozwoju Edukacji Uzupełniającej (*Further Education Development Agency – FEDA*), natomiast w Szkocji poradnictwem w tym zakresie zajmuje się Szkocki Oddział Edukacji Uzupełniającej (*Scottish Further Education Unit – SFEU*).

W Irlandii Północnej Departament Edukacji Irlandii Północnej (*Department of Education for Northern Ireland – DENI*) odpowiedzialny jest za sprawy związane z edukacją. Rada Programowa Irlandii Północnej jest statutowym organem wspierającym DENI we wszystkich sprawach związanych z opracowywaniem programów nauczania.

Najlepszy punkt kontaktowy dla spraw związanych z Unią Europejską to: Biuro Komisji Wspólnot Europejskich (Anglia, Szkocja, Walia, Irlandia Północna).

## B. EDUKACJA I SZKOLENIA DLA MŁODZIEŻY

### B.1. OGÓLNY PRZEGLĄD

Brytyjski system edukacji składa się z dwóch segmentów, pierwszy to szkoły podstawowe i średnie, drugi segment skonstruowany jest z trzech poziomów: szkoła podstawowa, następnie średnia i wyższa. Struktury te funkcjonują obok siebie, zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez lokalne władze edukacyjne (*local education authority – LEA*).

Prawie 90% uczniów w przedziale wiekowym od 11 do 16 lat lub też od 11 do 18 lat uczęszcza do państwowych gimnazjów (*secondary schools*). Pozostałe dzieci w wieku od 11 do 18 lat uczą się w liceach ogólnokształcących (*grammar schools*) lub (od 11 do 16 roku życia) w szkołach przygotowujących do zawodu, (*secondary modern schools*). Niektóre z lokalnych władz edukacyjnych oferują naukę w szkołach o profilu technicznym.

Klasy przeznaczone dla uczniów powyżej 16 roku życia noszą nazwę „Szósta Forma” (*Sixth Form*). Szkoły kształcące młodzież w wieku od 11 do 16 lat mogą być łączone z „Szóstą Formą” lub też z Kolegium dla uczniów powyżej 16 roku życia (*College for pupils over sixteen*). Nastolatki mają również możliwość przeniesienia się do *Further Education College* (w dosłownym tłumaczeniu na język polski: kolegium edukacji uzupełniającej). Kolegium to posiada cechy zarówno „Szóstej Formy”, jak i Kolegium dla uczniów powyżej 16 roku życia. Kolegium *Further Education* oferuje możliwość uzupełnienia nauki, niezależnie od wieku, a także poziomu wiedzy osoby zainteresowanej. Na terenie Anglii działa 465 takich placówek, w Walii – 36, w Szkocji – 46, a w Irlandii Północnej – 24. Omówione struktury funkcjonują zgodnie z Wytycznymi Edukacji Uzupełniającej (*Further Education Regulations*), proponują one bogatą ofertę kursów akademickich i zawodowych dla młodzieży, a coraz częściej również dla dorosłych.

Szkolenia dla młodzieży organizowane są na podstawie kontraktów zawieranych z niezależnymi organizatorami szkoleń, często są nimi prywatni pracodawcy. Szkolenia takie trwają zazwyczaj dwa lata.

## PÓLNOCNIA IRLANDIA

Większość dzieci w wieku 11–12 lat uczy się w szkołach podstawowych; pozostałe kształcą się w specjalnych oddziałach mających za zadanie przygotowanie dzieci do nauki w szkole średniej (*preparatory departments of grammar schools*) – zazwyczaj placówki takie pobierają czesne.

Rekrutacja do szkół średnich odbywa się poprzez selekcję na drodze testów. Na podstawie testów uczniowie mają możliwość wyboru gimnazjum bądź liceum ogólnokształcącego. Oba rodzaje szkół gwarantują podobny poziom kształcenia, liceum przeznaczone jest dla dzieci w wieku od 11 do 18 lat, gimnazjum – od 11 do 16 lat.

Kolegia Further Education oferują kursy akademickie i zawodowe dla ludzi, którzy przekroczyli już obowiązkowy wiek szkolny.

Szkolenia młodzieży organizowane są przez Centra Szkoleniowe (*Training Centres*), Środowiskowe Warsztaty Pracy (*Community Workshops*) oraz Kolegia Further Education. Szkolenia te trwają zazwyczaj dwa lata.

## SZKOCJA

Szkockie władze edukacyjne odpowiedzialne za kształcenie na poziomie szkoły średniej proponują bogatą ofertę szkoleniową, obejmującą dużą różnorodność kursów, przeznaczonych przede wszystkim dla młodzieży o różnych uzdolnieniach. Większość szkół średnich zapewnia 6-letnią edukację (4 lata nauki obowiązkowej i 2 lata nauki fakultatywnej). Uczniowie mogą zakończyć naukę w wieku 16 lat. Egzaminy, które zwykle zdaje się w 17 roku życia, zapewniają wstęp na uczelnie wyższe.

Kolegia Further Education oferują kursy przedmiotów akademickich i zawodowych dla początkujących i zaawansowanych. W niektórych z nich mogą uczestniczyć uczniowie szkół średnich. Kolegia prowadzą też szkolenia dla komponentu „pozostający poza pracą” (*off the job*), zgodnie ze schematem Szkolenia Młodzieży (*Youth Training*).



Szkolenia dla młodzieży organizowane są na podstawie kontraktów zawieranych z niezależnymi organizatorami szkoleń, często są nimi prywatni pracodawcy. Trwają zazwyczaj dwa lata.

Instytucje szkolnictwa wyższego to: uniwersytety, instytuty techniczne, uczelnie humanistyczne, kolegia medyczne oraz instytuty kształcące nauczycieli.

## **B.2. EDUKACJA OBOWIĄZKOWA**

### **B.2.1. Struktura, czas trwania oraz cel**

Edukacja obowiązkowa w Wielkiej Brytanii rozpoczyna się od 5 roku życia, trwa do ukończenia 16 lat i jest podzielona na dwa etapy: nauka w szkole podstawowej (od 5 do 11 roku życia) oraz nauka w gimnazjum (od 11 do 16 roku życia). Wiele szkół średnich oferuje możliwość kształcenia do ukończenia 18 lat. Reforma edukacyjna z 1988 r. zainicjowała opracowanie pierwszego Narodowego Programu dla dzieci w wieku szkolnym w Anglii i Walii (*National Curriculum for school children in England and Wales*). Program ten obejmuje język angielski, matematykę, nauki ścisłe, zajęcia techniczne, historię, geografę, zajęcia plastyczne, muzykę, wychowanie fizyczne, a w szkołach średnich – nowożytny język obcy. W Walii język walijski wprowadzony jest jako dodatkowy przedmiot Programu Narodowego. Wymogiem w stosunku do wszystkich dzieci jest ponadto edukacja religijna, która nie jest elementem Programu Narodowego; jej tematyka określana jest na poziomie lokalnym.

### **B.2.2. Rodzaje instytucji, ścieżki edukacyjne (włączając przygotowanie do zawodu)**

Dzieci w Anglii, Walii i Irlandii Północnej uczęszczają do szkół podstawowych w wieku od 5 do 11 lat, a w Szkocji od 5 do 12 lat. Ponieważ niektóre lokalne władze edukacyjne (*LEA*) opracowują własny system szkolnictwa średniego, wiek, w którym dziecko rozpoczyna naukę w szkole średniej może być zróżnicowany: 11, 12, 13, a nawet 14 lat. Szkoły podstawowe są zazwyczaj koedukacyjne.

Nauka w szkole średniej trwa w większości przypadków od 11 do 16 roku życia. Uczniowie przechodzą typowy program prowadzący do otrzymania świadectwa ukończenia szkoły średniej – *General Certificate of Secondary Education (GCSE)* – mała matura.

W Anglii i Walii istnieją trzy typy szkół średnich:

- szkoły ogólnokształcące (*Comprehensive*), przeznaczone dla dzieci o różnym stopniu zdolności. Blisko 90% wszystkich uczniów szkół ponadpodstawowych kształci się w tego typu placówkach,
- licea ogólnokształcące (*Grammar*), zapewniające zajęcia na poziomie akademickim dla 20% najlepszych uczniów pomiędzy 11 a 19 rokiem życia, wyselekcjonowanych na podstawie testów,
- miejskie kolegia techniczne (*City Technology Colleges*), nieliczne rozpoczęły działalność w 1989 r. Uczniom pomiędzy 11 a 16 rokiem życia oferują ogólną edukację na poziomie gimnazjalnym z silnym ukierunkowaniem technicznym i biznesowym.

W Irlandii Północnej istnieją cztery główne typy szkół średnich:

- publiczne licea ogólnokształcące i gimnazja,
- ogólnodostępne licea ogólnokształcące,
- średnie szkoły katolickie,
- szkoły integracyjne.

W Szkocji wszystkie dotowane przez państwo szkoły średnie są ogólnodostępne i w większości z nich nauka trwa 5–6 lat. Istnieje również blisko 2500 nie dotowanych szkół niezależnych, znanych także jako *szkoły prywatne* lub *szkoły nie dotowane*. Rekrutacja do takich placówek odbywa się na drodze egzaminu wstępnego. Nie dotowana szkoła średnia przygotowuje dzieci do takich samych egzaminów jak szkoły państwowe lub dotowane.

### **B.2.3. Egzaminy i poziomy kwalifikacji możliwe do osiągnięcia**

Zgodnie z wytycznymi Narodowego Programu, edukacja obowiązkowa została podzielona na cztery kluczowe fazy: od 5 do 7 lat, od 7 do 11 lat, od 11 do 14 lat oraz od 14 do 16 lat. Dla każdego

przedmiotu w ramach Narodowego Programu rząd opracował programy nauczania oraz kryteria wymagań dla nauczycieli i kryteria osiągnięć dla uczniów. Weryfikacja postępów ucznia dokonuje się poprzez ocenianie realizacji celów określonych w ramach programu przedmiotu. Procedura ta przeprowadzana jest pod koniec każdego z czterech etapów. Na ocenę postępów ucznia składa się opinia nauczyciela pracującego z dzieckiem oraz wyniki uzyskane przez ucznia w standardowych testach przygotowanych przez instytucje zewnętrzne. Dziesięciostopniowa skala, na której wyspecyfikowane zostały zaplanowane do zdobycia umiejętności, mierzy osiągnięcia ucznia. Na zakończenie czwartej fazy edukacji osiągnięcia te będą oceniane głównie pod kątem Ogólnego Świadectwa Ukończenia Szkoły Średniej (*General Certificate of Secondary Education – GCSE*) lub jego odpowiednika w Szkocji – (*Standard Grades*). GCSE jest egzaminem przeznaczonym dla 16-letnich uczniów, którzy podlegają wytycznym Programu Narodowego.

Sytuacja w Irlandii Północnej przedstawia się podobnie. Statutowy Program (*Statutory Curriculum*) przeznaczony jest dla uczniów w wieku od 5 do 16 lat i zorganizowany w sześć bloków edukacyjnych: język angielski, matematyka, nauki ścisłe i technologia, środowisko naturalne i społeczne, studia twórczości i ekspresji oraz – tylko dla szkół średnich – studia językowe.

W Szkocji doradztwo jest związane z ogólnymi zaleceniami i zrównoważonym programem dla wszystkich uczniów. Program szkolny w Szkocji nie jest ustawowo określony i odpowiedzialność za kierowanie programem leży w rękach władz edukacyjnych oraz nauczycieli prowadzących.

## **B.3. EDUKACJA PO UKOŃCZENIU SZKOŁY ŚREDNIEJ**

### **B.3.1. Struktura, czas trwania oraz cele**

Klasy dla uczniów powyżej 16 roku życia noszą nazwę „Szósta Forma”. W niektórych szkołach istnieje możliwość kształcenia się od 11 do 19 lat, jednak w placówkach, gdzie edukacja na poziomie średnim kończy się w wieku lat 16, nauka dla młodzieży w wieku od

16 do 19 lat odbywa się właśnie w ramach „Szóstej Formy” lub w Kolegiach dla uczniów powyżej 16 roku życia. Uczniowie mają także możliwość przeniesienia się do Kolegium Further Education.

### **B.3.2. Typy instytucji, ścieżki edukacyjne**

W wieku 16 lat młodzi ludzie, którzy chcą kontynuować edukację w pełnym wymiarze, mogą pozostać w szkole. Czasami może to oznaczać przejście do Kolegium „Szóstej Formy”. Klasy takie przeznaczone są dla młodzieży pomiędzy 16 a 19 rokiem życia, choć niektóre z nich przyjmują nieco starszych uczniów. *Tertiary College* posiada cechy zarówno „Szóstej Formy”, jak i Kolegium Further Education. Omówione struktury funkcjonują zgodnie z Wytycznymi Edukacji Uzupełniającej (*Further Education Regulations*). Wszystkie proponują bogatą ofertę kursów akademickich i zawodowych dla młodzieży.

### **B.3.3. Oceny, egzaminy, poziomy kwalifikacji**

Wielu młodych ludzi, którzy pozostaną w szkole lub przeniosą się do kolegiów będzie kontynuowało naukę w celu zdania Państwowego Egzaminu na poziomie zaawansowanym – poziomie *A (Advanced Level)*. Dużym zainteresowaniem cieszy się również poziom zaawansowany uzupełniający – poziom *AS (Advanced Supplementary Level)*. W Szkocji odpowiednikiem poziomu *A* jest poziom wyższy (*Higher Level*). Oba te egzaminy poprzedzone są dwuletnimi kursami przeznaczonymi dla uczniów, którzy wykazują zdolności w kierunku kształcenia akademickiego. Jednak jednoroczne kursy przygotowujące do egzaminów *AS* i *Higher* zawierają tylko połowę materiału z poziomu *A*. Zgodnie z taką zasadą uczniowie, którzy w programie swoich studiów wybiorą poziom *AS*, mogą poszerzać zakres zajęć o moduły zawierające elementy i tryb poziomu *A*. Certyfikat *A* jest warunkiem wstępu na wyższe uczelnie, choć uzyskane na innej drodze kwalifikacje zawodowe mogą to również umożliwić. Stopniowo wzrasta liczba młodych ludzi, którzy kontynuując naukę w szkole starają się uzyskać certyfikat określany jako

Ogólne Państwowe Kwalifikacje Zawodowe (*General National Vocational Qualifications – GNVQ*). Certyfikat ten stanowi niejako pomost pomiędzy tradycyjną akademicką naturą edukacji szkolnej a światem pracy.

## **B.4. POCZĄTKOWA EDUKACJA ZAWODOWA I SZKOLENIA**

Początkowe kształcenie zawodowe jest zapewniane dzięki programom bazującym na programach nauczania w college i schematach, które łączą college z praktycznymi szkoleniami warsztatowymi.

### **B.4.1. Struktura, czas trwania i cele**

#### **EDUKACJA UZUPEŁNIAJĄCA**

Termin „edukacja uzupełniająca” (*Further Education*) może być używany w ogólnym znaczeniu w odniesieniu do wszystkich form edukacji po ukończeniu szkoły. W Anglii nazwa ta oznacza możliwości kształcenia oferowane osobom, które ukończyły już szkołę średnią i nie myślą o podjęciu studiów uniwersyteckich.

### **B.4.2. Rodzaje instytucji, edukacja i ścieżki szkoleń**

Edukacja uzupełniająca jest w głównej mierze edukacją zawodową, ale oferuje też możliwości kontynuowania kształcenia na poziomie ogólnym dla ludzi w każdym wieku. Stanowi ona alternatywę w stosunku do szkoły dla młodzieży pomiędzy 16 a 19 rokiem życia. W Wielkiej Brytanii na kursy edukacji uzupełniającej uczęszcza 2,5 miliona osób (poza programami kulturalnymi i innymi formami wypełniania czasu wolnego, oferowanymi przez instytuty wieczorowe). Bardzo elastyczny system tego rodzaju kształcenia pozwala każdemu osiągnąć standard kwalifikacji zgodny z jego zdolnościami i w dogodnym czasie. Nie wyznacza się górnego limitu wiekowego i dzięki temu edukacja uzupełniająca stwarza dorosłym możliwość przekwalifikowania się. Ponadto opracowywane są programy adresowane do specjalnych grup społecznych, np. młodych bezrobotnych.

Instytucje działające w ramach edukacji uzupełniającej kształcą się lub też zmieniają nazwy mając na celu wyraźne sygnalizowanie swych obszarów aktywności. Nazwa szkoły nie oznacza prawnego statusu tej instytucji. Wiele placówek nazwano imieniem sławnych inżynierów, lokalnych polityków itp. lub po prostu wykorzystano nazwy miejsc, w których się znajdują.

Najbardziej popularne kategorie i nazwy placówek w Anglii i Walii to:

- Technical College – najstarszy z używanych terminów,
- College of Further Education – nazwa często używana w celu podkreślenia niższego poziomu tej instytucji lub specjalizacji w takich kierunkach jak catering, biznes lub sztuka,
- College of Technology – nazwa czasem używana po to, by wskazać, iż jest to instytucja oferująca kształcenie na wyższym poziomie, chociaż większość z nich może być na poziomie niższym,
- Institute of Higher Education – nazwa sugeruje, że te kolegia oferują niektóre kursy kończące się świadectwami, chociaż większość z nich może być na poziomie niższym.

Ponadto istnieje pewna liczba kolegiów specjalistycznych o charakterze jednokierunkowym, głównie muzyczne, budowlane, rolnicze oraz w dziedzinie sztuki i wzornictwa. Wszystkie wymienione kategorie instytucji, z wyjątkiem Instytutu Wyższej Edukacji, działają także w Szkocji. Jednak to nie wskazuje na różnice w poziomie oferowanych kursów.

## INNE FORMY

Pozaszkolne i bazujące na kolegium formy edukacji zawodowej, oferujące wstępne szkolenia zawodowe coraz częściej mieszczą się w strukturze krajowych programów szkoleń zawodowych organizowanych przez Rady Szkolenia i Przedsiębiorczości (*Training and Enterprise Councils – TECs*) w Anglii i Walii oraz Lokalne Stowarzyszenie Przedsiębiorczości w Szkocji (*Local Enterprise Companies – LECs*).

### *Szkolenia Młodzieży (Youth Training – YT)*

Każdy uczeń, który opuści szkołę przed ukończeniem 18 roku życia i nie podejmie studiów wyższych ani nie skorzysta z oferty edukacji uzupełniającej, ma możliwość wzięcia udziału w programie YT. Ta forma obejmuje zewnętrzne szkolenie w celu uzyskania kwalifikacji zawodowych oraz staże w przedsiębiorstwie. Szkolenie może być finansowane przez system kredytów przeznaczony na cele szkoleniowe. Został on zaprojektowany w celu zapewnienia młodym ludziom możliwości „zakupu” własnego szkolenia.

### *Nowoczesne praktyki zawodowe (Modern Apprenticeships)*

Są one organizowane na zasadzie współpracy pomiędzy pracodawcami a kolegiami Further Education. Trwają dwa lub trzy lata i stwarzają możliwość uzyskania Państwowych Kwalifikacji Zawodowych na trzecim poziomie (*National Vocational Qualifications – NVQ*).

### **B.4.3. Oceny, egzaminy oraz możliwe do osiągnięcia kwalifikacje**

Kolegia Further Education zapewniają możliwości uzyskania zróżnicowanych kwalifikacji: teoretycznych *GCSE*, poziomu *A* i *AS*, szkockiego *ekwiwalentu*, a także Państwowych Kwalifikacji Zawodowych (*National Vocational Qualifications – NVQs*), które określane są na podstawie standardów zawodów opracowanych przez pracodawców. Założeniem standardów NVQ było potwierdzenie indywidualnych kompetencji zawodowych i oceny wykonywania prac przez uczących się wg tych standardów. NVQ podzielony jest na Jednostki Kompetencji (*Units of Competence*), które mogą zostać zakończone oddzielnymi egzaminami. General NVQ jest przeznaczony przede wszystkim dla młodych ludzi kształcących się w kolegiach lub w szkole, którzy nie dokonali jeszcze ostatecznego wyboru swojej drogi zawodowej. Inną opcją to *GNVQ (General National Vocational Qualifications)*, który przygotowuje młodzież do kariery zawodowej, ale również do podjęcia studiów wyższych.

Certyfikat GNVQ kładzie większy nacisk na rozwój umiejętności związanych z wiedzą i rozumieniem, a w mniejszym stopniu na demonstrowanie pełnej kompetencji zawodowej.

W Szkocji Kolegia Further Education dysponują bogatą ofertą kursów na poziomie podstawowym i zaawansowanym. Organizowane kursy mają zwykle charakter zawodowy i obejmują zarówno zajęcia teoretyczne, jak i praktyczne, które mogą prowadzić do uzyskania Szkockich Kwalifikacji Zawodowych (*Scottish Vocational Qualifications – SVQ*), bazujących na takich samych standardach jak NVQ lub innych kwalifikacji.

## REGULACJE OBUSTRONNE

Pomiędzy Irlandią a Wielką Brytanią zawarte zostało porozumienie o Wspólnych Certyfikatach (*Joint Certification*).

Certyfikat taki wydawany jest przez połączone władze dwóch upoważnionych organów. Posiada on podwójne logo i jest podpisywany przez reprezentantów obu partnerów – Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Wszyscy uczestnicy kursów specjalistycznych mają możliwość uzyskania wspólnego certyfikatu na bazie FAS (Foras Aiseanna Saothair) wydawanego przez Irlandzki Urząd ds. szkoleń i zatrudnienia (*Irish Training and Employment Authority*) na bazie egzaminów prowadzonych przez władze miejskie i Cechy (*City and Guilds Examinations*).

*Agencje zajmujące się porównywaniem poziomu szkoleń zawodowych*

Odpowiedzialność za koordynację działań na poziomie krajowym w obszarze porównywalności kwalifikacji zawodowych spoczywa na Koordynatorze Porównywalności w Sekcji Standardów i Kwalifikacji (*Qualifications and Standards Branch – Comparability Coordinator*), w Departamencie Edukacji i Zatrudnienia, który jednocześnie dostarcza informacji dotyczących zawodów objętych regulacjami w procedurach Komisji Europejskiej.

Szczegółowe informacje zawiera Dyrektywa Komisji Europejskiej 90/3666/ECC.



## B.5. SZKOLNICTWO WYŻSZE

### B.5.1. Typy instytucji szkolnictwa wyższego

Instytucje szkolnictwa wyższego dzielą się na dwie główne kategorie:

- Uniwersytety, które oferują pełny zakres kwalifikacji i przedmiotów łącznie z pracami badawczymi,
- Kolegia i Instytuty Wyższej Edukacji, które znacznie różnią się między sobą rangą i warunkami. Niektóre z nich to wielkie, wielozadaniowe instytucje. Inne natomiast specjalizują się w jednej dziedzinie badań, np. kształceniu nauczycieli.

#### B.5.1.1. Uniwersytety

W 1992 r. Ustawa o Edukacji Wyższej i Uzupełniającej (*Further and Higher Education Act*) zniósła rozróżnienie pomiędzy „starymi” uniwersytetami, których było blisko 50, a politechnikami. W chwili obecnej wszystkie uczelnie wyższe określane są jako uniwersytety i mają prawo przyznawania własnych stopni. Niektóre Kolegia i Instytuty Wyższej Edukacji stały się od tamtej pory uniwersytetami.

Każda z wyższych uczelni opracowuje własny system rekrutacji, główne zasady są jednak podobne w odniesieniu do wszystkich uniwersytetów w Wielkiej Brytanii. Kandydaci muszą zdać Egzamin Państwowy na poziomie *A* lub *AS*. Większość aplikacji dotyczących rozpoczęcia studiów rozpatrywana jest przez Służby Rekrutacyjne Uniwersytetów i Kolegiów (*Universities and Colleges Admissions Service*).

Zgłoszenia na podyplomowe kursy wstępnego szkolenia nauczycieli w Anglii i Walii muszą zostać wpisane do Rejestru Absolwentów Szkoleń dla Nauczycieli (*Graduate Teacher Training Registry*).

Tradycyjnie uniwersytety oferowały przede wszystkim kursy specjalistyczno-przedmiotowe, ale stopniowo coraz bardziej popularne stają się krótkie kursy organizowane w formie oddzielnych modułów. Umożliwiają one elastyczne łączenie programów poszczególnych przedmiotów. Rok akademicki jest podzielony na trzy części, jednak obecnie wiele uniwersytetów preferuje system semestralny. Pierwszy semestr trwa od października do stycznia, natomiast drugi od lutego do czerwca.

Kursy prowadzą do czterech głównych typów kwalifikacji:

- kwalifikacje zawodowe na wyższym poziomie, takie jak Wyższy Państwowy Dyplom (*Higher National Diplomas – HNDs*) zatwierdzany przez Radę Edukacji Technicznej i Biznesowej (*Business and Technician Education Council – BTEC – obecnie nazywaną Excel*) lub Szkocką Radę Edukacji Technicznej (*Scottish Technical Education Council – SCOTVEC*). Kwalifikacje te można uzyskać po dwóch latach studiów, oferowane są głównie przez byłe politechniki,
- pierwszy stopień naukowy – Licencjat z Nauk Humanistycznych (*Bachelor of Arts – BA*) lub Licencjat z Nauk Ścisłych (*Bachelor of Science – Bsc*) po 3 lub 4 latach nauki,
- stopnie naukowe po zakończeniu studiów – Magister Nauk Humanistycznych (*Master of Arts – MA*) lub Magister Nauk Ścisłych (*Master of Science – Msc*) po roku nauki oraz Doktor Filozofii (*Doctor of Philosophy – PhD*) po trzech latach nauki,
- kwalifikacje profesjonalne.

Przykłady podane na tej liście nie są wyczerpujące, ponieważ niektóre instytucje przyznają podobne kwalifikacje, ale nadają im inne nazwy, a ponadto istnieją specjalistyczne stopnie naukowe charakterystyczne dla niektórych dziedzin, np. prawa (LLB) lub edukacji (Bed).

Niektóre uniwersytety proponują zajęcia na wszystkich poziomach na bazie niepełnego wymiaru godzin (system dzienny lub wieczorowy), w związku z tym czas niezbędny do ukończenia nauki podwaja się.

### **B.5.1.2. Kolegia i instytuty szkolnictwa wyższego**

Blisko 70 Kolegiów i Instytutów Wyższej Edukacji działających w Wielkiej Brytanii dysponuje bogatą ofertą kursów akademickich i zawodowych. Znaczna część placówek to kolegia specjalistyczne, koncentrujące się na szkoleniu nauczycieli, sztuce lub rolnictwie.

### **B.5.2. Możliwości przenoszenia się z jednego typu instytucji do innego**

Wprowadzenie Systemu Kredytowania i Transferu (*Credit Accumulation and Transfer Scheme – CATS*) ułatwiło przenoszenie się z jednego uniwersytetu na drugi oraz „przechodzenie” pomiędzy

Instytutami Wyższej Edukacji a uniwersytetami. Zgodnie z tym systemem kursy na różnych poziomach nauki oceniane są za pomocą punktów powiązanych z większością 3-letnich programów studiów. Niestety, nie wszystkie instytucje zaakceptowały te zasady.

Sytuacja wygląda podobnie w odniesieniu do edukacji uzupełniającej i wyższej – coraz więcej uniwersytetów organizuje zajęcia dla studentów z pierwszego roku w sąsiedztwie Kolegiów Further Education. W niektórych przypadkach daje się koncesję („franchise”) na przeprowadzanie tych zajęć Kolegiom Further Education.

### **B.5.3. Kandydaci z zagranicy**

W Wielkiej Brytanii sektor wyższej edukacji zainteresowany jest napływem studentów spoza Unii Europejskiej. Istnieją jednak regulacje prawne związane z rekrutacją na studia, stosowane wobec kandydatów w zależności od kraju ich pochodzenia. Osoby pragnące podjąć studia w Wielkiej Brytanii powinny zasięgnąć informacji w British Council lub w Ambasadzie Brytyjskiej. Instytucje te oferują również pomoc zainteresowanym odbyciem szkolenia lub podjęciem pracy w Wielkiej Brytanii.

Nie istnieją żadne specjalne regulacje odnoszące się do cudzoziemców pragnących studiować w Wielkiej Brytanii. Kandydaci powinni zwracać się do Służb Rekrutacyjnych Uniwersytetów i Kolegiów. Osoby, które ukończyły lub kontynuują studia za granicą i chciałyby kontynuować naukę w Wielkiej Brytanii, powinny zgłaszać się osobiście na wybrany przez siebie uniwersytet. Termin składania aplikacji upływa 15 grudnia (15 października w przypadku Cambridge i Oxford). Obywatele Unii Europejskiej zainteresowani studiami wyższymi lub uzupełniającymi mogą zostać obciążeni opłatą za naukę na poziomie studenta krajowego.

## **B.6. EDUKACJA I SZKOLENIA DLA LUDZI NIEPEŁNOSPRAWNYCH FIZYCZNIE LUB UMYSŁOWO**

Edukacja dla dzieci z problemami emocjonalnymi w zachowaniu lub trudnościami w nauce nazywana jest w Wielkiej Brytanii edukacją specjalną. W Wielkiej Brytanii coraz więcej dzieci otrzymuje

wsparcie, które umożliwi im uczęszczanie do normalnych szkół, ale równocześnie istnieje blisko 1500 szkół specjalnych dla tych, którzy nie mogą dostosować się do głównego nurtu edukacji. Czasami lekcje aranżowane są w szpitalu lub w domu.

Kursy zawodowe dla młodzieży ze specjalnymi potrzebami organizowane są w Kolegiach Further Education. Programy Szkoleń dla Młodzieży (*Youth Training*) i Szkoleń dla Pracy (*Training for Work*) zapewniają w fazie wstępnej szkolenia dla grup o szczególnych potrzebach i dostarczają pomocy w zakresie czytania, pisania, liczenia, czytania osobom niewidomym, tłumaczenia dla niesłyszących itp. Istnieje także wiele specjalnych inicjatyw dla inwalidów, np. szkolenia w kolegiach z mieszkaniem czy warsztaty pracy chronionej (*sheltered workshops*).

Lokalne władze edukacyjne (*LEA*) zapewniają informację, doradztwo zawodowe oraz wsparcie dla tych, którzy mają problemy z analfabetyzmem. Organizują również kursy języka angielskiego (*English for Speakers of Other Languages – ESOL*), które mają za zadanie wspieranie osób słabo mówiących w języku angielskim w wejściu na rynek pracy.

## **B.7. KSZTAŁCENIE KORESPONDENCYJNE**

Tak zwane Uniwersytety Otwarte (*Open University*) zapewniają możliwość edukacji na odległość w ramach kursów kształcenia korespondencyjnego organizowanych przez instytucje szkolnictwa wyższego. Zasady określające funkcjonowanie kształcenia korespondencyjnego pozwalają na uzyskanie stopnia naukowego. Otwarte Uniwersytety stwarzają też możliwość uczestnictwa w szkoleniach zawodowych i kursach edukacji społecznej. W niektórych przypadkach kursy wspierane są przez media (programy radiowe i telewizyjne).

Stopniowo wzrasta liczba podmiotów oferujących możliwości kształcenia korespondencyjnego zarówno na poziomie akademickim, jak i zawodowym. Jest to wynikiem inicjatywy rządu mającej na celu zachęcanie pracodawców do stosowania tego podejścia przy rozszerzaniu szkolenia na stanowiskach pracy.

Uniwersytety i Kolegia Further Education oferują pracownikom coraz więcej elastycznych form kształcenia, łącząc elementy uczestnictwa urozmaicone materiałami o charakterze korespondencyjnym, tak papierowymi, jak i z wykorzystaniem komputerów. Istnieją też otwarte możliwości uczenia przez TV i radio.

## **B.8. ROZWIĄZANIA DLA CUDZOZIEMCÓW ZWIĄZANE Z NAUKĄ JĘZYKA**

Organizatorami licznych kursów języka angielskiego są kolegia i niezależne szkoły językowe oraz instytucje akredytowane przez British Council. Lista tych placówek dostępna jest w Brytyjskim Stowarzyszeniu Państwowych Kolegiów Języka Angielskiego (*British Association of State Colleges in English Language Teaching – BASCELT – kursy sektora publicznego*) oraz w ARELS (*Association of Recognised English Language Schools*) dla sektora prywatnego.

Cudzoziemcy, którzy chcą studiować w Wielkiej Brytanii mogą zostać poddani sprawdzianowi z języka angielskiego w ramach Międzynarodowego Systemu Testowania Języka Angielskiego (*International English Language Testing System – IELTS*). Szczegóły można uzyskać na Uniwersytecie w Cambridge – Sekcja Egzaminacyjna.

Lokalne władze edukacyjne (*LEA*) również organizują kursy języka angielskiego (*English for Speakers of Other Languages – ESOL*), mają one za zadanie wspieranie osób mówiących w innych językach.

## C. EDUKACJA I SZKOLENIA DLA DOROSŁYCH

### C.1. EDUKACJA OGÓLNA

Kursy na poziomie podstawowych umiejętności edukacyjnych organizowane są przez Kolegia Further Education, organizacje działające na zasadzie wolontariatu oraz lokalne władze edukacyjne. Dorośli mają możliwość uczestniczenia w kursach prowadzących do uzyskania certyfikatu *GCSE* i zdania Egzaminu Państwowego na poziomie *A*. W Kolegiach Further Education w zajęciach bierze udział zarówno młodzież, jak i osoby dorosłe. Dorośli mogą również podnosić swoje kwalifikacje poprzez kształcenie w systemie otwartym lub korespondencyjnym (patrz w rozdziale powyżej). Kursy nie związane ze szkoleniem zawodowym, które nie kończą się certyfikatem *GCSE* lub Egzaminem na poziomie *A* są akredytowane przez system Sieci Otwartych Kolegiów (*Open College Network*).

Wiele Kolegiów oferuje „powrót do nauki” – kursy pomagające kształcić się dorosłym, którzy przez dłuższy czas nie szkolili się w żadnym zakresie. Niektóre z nich organizowane są specjalnie dla kobiet. Inne możliwości nauki zapewniają grupy środowiskowe oraz organizacje działające na zasadzie wolontariatu, najbardziej znaną jest Stowarzyszenie Edukacji Pracowników (*Workers Education Association*), ma ono swoje oddziały w całym kraju.

Coraz większą uwagę przywiązuje się do konieczności zapewnienia edukacji dorosłym w starszym wieku. Najbardziej znana inicjatywa to Uniwersytet Trzeciego Wieku (*University of the Third Age*), który prowadzi zajęcia niekoniecznie na poziomie wyższej edukacji w różnych miastach, ale są też inne instytucje tego typu.

### C.2. DOSTĘP DO SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Specjalne jednoroczne kursy (*Access Courses*) organizowane przez Kolegia Further Education oraz zajęcia na niektórych uniwersytetach przeznaczone są dla dorosłych, którzy nie spełniają warunków rekrutacji na studia wyższe, mianowicie nie zdali Egzaminu Państwowego na poziomie *A*. Kursy te trwają zwykle 1 rok, ale istnieje możliwość nauki przez okres 2 lat w niepełnym wymiarze czasu.

Niektóre Kolegia mają w swojej ofercie kursy przygotowawcze na wyższe uczelnie. Kursy organizowane są w ten sposób, iż ukończenie zajęć gwarantuje przyjęcie na studia akademickie.

Uniwersytety niekoniecznie gwarantują miejsca, ale ukończony z pełnym sukcesem kurs zasługuje na taki sam szacunek, jak kurs na poziomie A. Rosnący odsetek osób dorosłych podejmujących studia wyższe spowodowany jest zabiegami opisanymi w punkcie B.5 – uniwersytety coraz częściej organizują zajęcia dla studentów pierwszego roku w Kolegiach Further Education. Wszystkie brytyjskie uniwersytety wykazują coraz wyższy odsetek dojrzałych studentów (powyżej 21 roku życia) na kursach w pełnym i niepełnym wymiarze czasu. W większości przypadków dorośli uczestniczą w zajęciach razem z młodzieżą. Wyjątkiem jest Uniwersytet Otwarty (*Open University*), który został utworzony specjalnie dla osób dorosłych.

### C.3. SZKOLENIA ZAWODOWE I PROFESJONALNE

Kursy w zakresie szkolenia zawodowego są organizowane przez Kolegia Further Education, zazwyczaj także w ramach schematu szkoleń dla młodzieży. Niektóre z nich są odpłatne, inne – zwłaszcza te przeznaczone dla bezrobotnych dorosłych – finansowane przez rząd. Przykłady takich inicjatyw to:

- Nowy Ład (*New Deal*) – program przeznaczony dla młodych dorosłych pomiędzy 18 a 21 rokiem życia, którzy są bez pracy co najmniej 6 miesięcy. Mogą oni wybierać liczne ścieżki, łącząc naukę i szkolenia związane z pracą.
- Nauka Pracy (*Training for Work – TFW*) – te programy są koordynowane na poziomie lokalnym przez Radę Szkoleń i Przedsiębiorstw (*Training and Enterprise Council*), są one dostępne tylko dla dorosłych, którzy mieszczą się w określonych kategoriach, np. są bez pracy od co najmniej 6 miesięcy lub mają trudności z językiem angielskim w mowie lub piśmie itp. Osobom takim proponuje się uzyskanie kwalifikacji zawodowych na poziomie Narodowych Kwalifikacji Zawodowych – *NVQ (National Vocational Qualifications)* lub Generalnych Narodowych Kwalifikacji Zawodowych – *GNVQ (General National Vocational Qualifications)*. Większość programów *Training for Work* ofe-

ruje też szkocki ekwiwalent czyli *Scottish Vocational Qualifications (SVQ)*.

- Profesjonalne szkolenia w różnych dziedzinach organizowane są przez uniwersytety lub odpowiednie wyspecjalizowane organizacje. Programy takich kursów zatwierdzane są przez odpowiednie profesjonalne instytucje, np. Aktualności Zawodowe, Przemysłowe i Handlowe (*Professional, Industrial and Commercial Updating – PICKUP*) przygotowywane są przez Departament Edukacji i Zatrudnienia (*Department of Education and Employment*). Program ten ma na celu zachęcanie uniwersytetów i kolegów do udoskonalania swojej oferty szkoleniowej i dostosowywania jej do potrzeb pracowników wyłaniających się w trakcie ich pracy zawodowej.

#### **C.4. DOSTĘPNOŚĆ ZWOLNIENIA Z PRACY W CELACH EDUKACYJNYCH**

W Wielkiej Brytanii pracownik zainteresowany samodzielnym podnoszeniem swoich kwalifikacji może liczyć na specjalny dodatek na cele edukacyjne. Niestety nie wszyscy pracodawcy skłonni są zaoferować swoim podwładnym tego rodzaju wsparcie. Nie jest jednak rzadkością wymaganie od pracodawców wydawania zgody na zwolnienia w celach edukacyjnych. Ostateczna decyzja zawsze należy do pracodawcy zatrudniającego pracownika.

#### **C.5. GŁÓWNE ŹRÓDŁA INFORMACJI**

a) Narodowy Instytut dla Dorosłych Kontynuujących Edukację (*National Institute for Adults Continuing Education – NIACE*),

b) Oddział Promocji Szkoleń Dorosłych, Departament Edukacji i Zatrudnienia (*Adults Training Promotions Unit, DfEE*),

c) Agencja Podstawowych Umiejętności (*Basic Skills Agency*)

Jest to agencja państwowa działająca na terenie Anglii i Walii. Oferuje wsparcie w zakresie podstawowych umiejętności: czytania i pisania, liczenia i odpowiednich umiejętności komunikowania się. Publikuje liczne materiały szkoleniowe, udziela informacji i porad osobom poszukującym pomocy w zakresie podstawowych umiejętności oraz pragnącym kierować pracą studentów (*tutors*).



# D. INFORMACJA I PORADNICTWO KARIEROWE

## D.1. USŁUGI I PRAKTYCY PORADNICTWA

Nazwa Urzędu	Nadzór administracyjny	Klienci	Oferowane usługi	Personel
Usługi Związane z Karierą	prywatne firmy ds. poradnictwa karierowego, koncesjonowane przez Departament Edukacji i Zatrudnienia – DfEE	głównie osoby w wieku 14–19 lat, także słuchacze edukacji uzupełniającej	wywiady, praca w grupach, informacja, koordynacja w sprawach pracy, pośrednictwo	głównie osoby z wykształceniem wyższym lub podyplomowym w zakresie poradnictwa karierowego
Edukacja karierowa w szkołach i kolegiach	szkoły, Kolegia Further Education	głównie osoby w wieku 14–19 lat, czasami uczniowie klas młodszych oraz starsi słuchacze kolegiów	wywiady, informacja, programy kształcenia	nauczyciele i wykładowcy, niektórzy z wykształceniem podyplomowym lub po kursach doskonalących
Usługi w zakresie poradnictwa karierowego w szkolnictwie wyższym	uniwersytety i Kolegia na poziomie wyższym	studenci, zwykle w wieku 18–21 lat, ale także rosnąca liczba starszych studentów	wywiady, praca w grupach, informacja, koordynacja w sprawach pracy, pośrednictwo	głównie osoby z wykształceniem wyższym, z ukończonym szkoleniem w zakresie usług oraz zaświadczeniami lub dyplomami studiów podyplomowych
Służby Zatrudnienia	Departament Edukacji i Zatrudnienia	młodzież powyżej 16 lat	wywiady, praca grupowa, pośrednictwo	pracownicy służb zatrudnienia i przeszkoleni pracownicy edukacji uzupełniającej oraz usług

Usługi Poradnictwa Edukacyjnego i Karierowego dla dorosłych (tylko wybrane dziedziny)	lokalne władze edukacyjne (TEC, LEC) i inne	młodzież powyżej 19 lat	wywiady, praca w grupach, informacje	osoby z wyższym wykształceniem, niektóre po szkoleniu w zakresie poradnictwa
Prywatne agencje poradnictwa zawodowego	prywatny	niezależnie od wieku, specjalizują się w sprawach młodzieży lub zmianach zawodu	wywiady, testy psychometryczne	psychologowie doradcy zawodowi po szkoleniu

Usługi związane z karierą w Wielkiej Brytanii, z wyjątkiem Irlandii Północnej, świadczone są obecnie przez firmy prywatne, które w poszczególnych regionach współpracują z Departamentem Edukacji i Zatrudnienia (*DfEE*) poprzez Lokalne Biura Rządowe (*Local Government Offices*) w celu oferowania usług dostosowanych do potrzeb lokalnych. Kontakty są zawierane na 5 lat, są one umieszczane w lokalnych książkach telefonicznych jako *Careers Service*. Większość tych firm świadczy usługi poradnictwa zawodowego adresowane do osób dorosłych, niektóre z nich mogą być odpłatne.

W dotowanych przez państwo szkołach edukacja karierowa realizowana jest jako jeden z instytucjonalnych obowiązków mający na celu przygotowanie uczniów do możliwości, obowiązków i doświadczeń dorosłego życia. Odpowiedzialność za indywidualne poradnictwo dzielona jest często pomiędzy nauczycieli oraz Instytucje Poradnictwa Karierowego (*Careers Service*).

Zapewnienie odpowiedniego standardu poradnictwa karierowego w Kolegiach Further Education to obowiązek dyrektora lub asystenta dyrektora. Jednak nauczyciele-opiekunowie prowadzący zajęcia odgrywają kluczową rolę w udzielaniu porad na tematy dotyczące kierunków kształcenia oraz możliwości korzystania z usług poradni zawodowych.

#### *Usługi poradnictwa dla cudzoziemców*

Służby poradnictwa zawodowego w Wielkiej Brytanii oferują młodym ludziom przyjeżdżającym z państw Unii Europejskiej poradnictwo i informację zawodową. Wiele z nich służy też pomocą doro-

słym obywatelom Unii. Oddział Zapewniania Pracy Cudzoziemcom (*Overseas Placing Unit – OPU*) realizuje doradztwo zawodowe dla cudzoziemców dotyczące warunków życia i pracy w Wielkiej Brytanii.

## **D.2. GŁÓWNE ŹRÓDŁA INFORMACJI O PORADNICTWIE ZAWODOWYM**

COIC Wydawnictwo HOBSONS, patrz także bibliografia.

## **D.3. PLACÓWKI SZKOLENIOWE I BADAWCZE ZAJMUJĄCE SIĘ PORADNICTWEM ZAWODOWYM**

- a) Centrum Doradztwa i Badań nad Karierą Zawodową *Careers Research and Advisory Centre – CRAC*,
- b) Krajowy Instytut Edukacji Ustawicznej dla Dorosłych (*National Institute for Adults Continuing Education – NIACE*), prowadzi listę lokalnych usług w zakresie Poradnictwa Edukacyjnego dla Dorosłych (*Educational Guidance Services for Adults – EGSAs*),
- c) Narodowy Instytut Edukacji w Zakresie Kariery i Poradnictwa Zawodowego (*National Institute for Careers Education and Counselling – NICEC*), sponsorowany przez *CRAC*, funkcjonuje jako centrum badań w zakresie poradnictwa zawodowego,
- d) Rada Wielkiej Brytanii ds. Studentów Cudzoziemców (*UK Council on Overseas Student Affairs*).

## **D.4. ORGANIZACJE ZAWODOWE PRAKTYKÓW PORADNICTWA**

- a) *Association of Graduate Careers Service (AGCAS)*  
Stowarzyszenie Dyplomowanych Pracowników Służb Zatrudnienia,
- b) *Institute of Careers Guidance (ICG)*  
Instytut Orientacji Zawodowej,
- c) *The National Association of Careers and Guidance Teachers (NACGT)*  
Krajowe Stowarzyszenie Nauczycieli Orientacji i Kariery Zawodowej,
- d) *National Association for Educational Guidance for Adults (NAEGA)*  
Krajowe Stowarzyszenie Orientacji Edukacyjnej dla Dorosłych.

## **E. ORGANIZACJE ZWIĄZANE Z TRANSNARODOWĄ EDUKACJĄ, SZKOLENIEM I POŚREDNICTWEM W ZAKRESIE PRAKTYKI ZAWODOWEJ**

### **E.1. KOORDYNACJA PROGRAMÓW UNII EUROPEJSKIEJ**

#### **SOCRATES**

ERASMUS – Rada Dotacji dla Studentów w Ramach Programu Erasmus (*Erasmus Students Grants Council*) publikuje przewodnik po brytyjskich instytucjach szkolnictwa wyższego.

COMENIUS – koordynuje współpracę pomiędzy szkołami oraz projekty mające na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników resortu edukacji. Organem wykonawczym jest Centralne Biuro Wymian i Staży Edukacyjnych (*Central Bureau for Educational Visits and Exchanges*). Szkolenia emigrantów, wędrujących za pracą i Cyganów – Departament Edukacji i Zatrudnienia (DfEE).

LINGUA – Oddział w Wielkiej Brytanii (*UK Lingua Unit*).

LEONARDO – Centralne Biuro Wymian i Staży Edukacyjnych (*Central Bureau for Educational Visits and Exchanges*).

YOUTH FOR EUROPE – Młodzież dla Europy, informacje można uzyskać w Centralnym Biurze Wymian i Staży Edukacyjnych (*Central Bureau for Educational Visits and Exchanges*).

EUROPEAN VOLUNTARY SERVICE – Europejska Organizacja Wolontariuszy – Inspektor Europejski (*European Officer*), Krajowa Rada Organizacji Wolontariuszy (*National Council of Voluntary Organisations*).

ADAPT-ESF Zespół DfEE – Departament Edukacji i Zatrudnienia (Londyn).

EMPLOYMENT: HORIZON, NOW and YOUTHSTART ESF Zespół – Departament Edukacji i Zatrudnienia (Londyn).

### **E.2. KRAJOWE PUNKTY KONTAKTOWE W SIECI EUROPEJSKIEJ**

ENGLAND EURYDICE – Krajowa Fundacja Badań Edukacyjnych (*National Foundation for Educational Research*).

SZKOCJA – Szkocka Rada Badań Edukacyjnych (*Scottish Council for Research in Education*).

EUDAT – Stowarzyszenie Serwisu Bazy Danych Edukacji i Szkolenia (*Association of Databank Services in Education and Training – ADSET*).

CEDEFOP EC – Sekcja Edukacji i Szkoleń (*Educational and Training Division*), pokój E6B, Wydział Edukacji i Zatrudnienia (Sheffield).

EURES – kontakt jedynie przez Służby Zatrudnienia:

- ✓ Anglia – Oddział Pracy dla Cudzoziemców (*Overseas Placing Unit – OPU*),
- ✓ Szkocja – Centrum Pracy Służb Zatrudnienia (*Employment Service Job Centre*),
- ✓ Walia – Biuro Walii, Zespół Informacji Europejskiej (*Office for Wales, European Information Unit*),
- ✓ Irlandia Północna – Agencja Szkoleń i Zatrudnienia (*Training and Employment Agency*).

IRIS – Komisja Równych Szans (*Equal Opportunities Commission*),

NARIC – *British Council*.

EURODESK:

- ✓ Anglia – Centralne Biuro Wizyt Edukacyjnych oraz Wymiany (*Central Bureau for Educational Visits and Exchanges*),
- ✓ Szkocja – Szkocka Rada Wspólnoty Edukacyjnej (*Scottish Community Education Council*),
- ✓ Walia – EuroEd Walia Ltd.

### **E.3. UZNAWANIE I PORÓWNYWALNOŚĆ KWALIFIKACJI**

#### **E.3.1. NARIC**

Krajowe Centrum Informacji Uznawania Tytułów Akademickich Zjednoczonego Królestwa (UK National Academic Recognition Information Centre) zostało utworzone w 1975 r. przez British Council. Jest ono częścią europejskiej sieci podobnych ośrodków.

Obecnie znajduje się w Manchester; funkcjonuje jako centrum informacyjne zajmujące się diagnozowaniem kwalifikacji akademickich uzyskanych poza granicami Wielkiej Brytanii dla organizacji i jednostek.

### **E.3.2. Organizacje i agencje związane z porównywalnością szkolenia zawodowego**

Odpowiedzialność za krajową koordynację w dziedzinie porównywania kwalifikacji zawodowych ponosi Departament Edukacji i Zatrudnienia (*Department of Education and Employment*), Oddział Kwalifikacji i Standardów (*Unit of Standards and Qualifications*), który ponadto dostarcza na szczeblu krajowym informacji o wymaganych w Komisji Europejskiej procedurach uznawania kwalifikacji – Certyfikaty Doświadczenia Zawodowego (*Certificates for Work Experience*). Koordynator Porównywalności Kwalifikacji i Standardów Branżowych jest umiejscowiony w Departamencie Edukacji i Zatrudnienia (DfEE).

### **E.3.3. Regulacje obustronne**

Pomiędzy Irlandią a Wielką Brytanią zawarte zostało porozumienie o Wspólnych Certyfikatach (*Joint Certification*).

Certyfikat taki wydawany jest przez połączone władze dwóch organów odpowiedzialnych za uznawanie kwalifikacji. Posiada on podwójne logo i jest podpisywany przez reprezentantów Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Wszyscy uczestnicy kursów specjalistycznych mają możliwość uzyskania wspólnego certyfikatu na bazie FAS wydawanego przez Irlandzki Urząd ds. szkoleń i zatrudnienia (*Irish Training and Employment Authority*). Instytucje dostarczające informacji:

1. *City and Guilds of London Institute – CGLI*,
2. *FAS – Training and Employment Authority*,
3. *Le National Academic Recognition Information Centre du Royaume-Uni* zostało utworzone przez British Council w 1975 r. Obecnie jest usytuowane w Manchester.

## F. RYNEK PRACY

Brytyjscy pracodawcy ponoszą w sensie prawnym odpowiedzialność za zdrowie i bezpieczeństwo swoich pracowników. Odpowiedzialność ta obejmuje również uczestników szkoleń (zgodnie z regulacjami podpisanymi w 1999 r.). Instytucje działające w Wielkiej Brytanii, które wysyłają młodych ludzi na szkolenia poza granicami kraju, również zobowiązane są do zapewnienia im ochrony w tym zakresie. Brytyjskie prawo sankcjonuje obowiązek ubezpieczania pracowników przez pracodawcę, jednak kwoty te nie wystarczają na pokrycie wszystkich kosztów związanych z uczestnictwem pracownika w szkoleniu. Być może konieczne stanie się wprowadzenie nowych uregulowań prawnych wymagających od pracodawcy ubezpieczania pracownika od następstw nieszczęśliwych wypadków na okres szkolenia. Być może również instytucje oferujące szkolenia poza granicami kraju zostaną zobowiązane do podobnego ubezpieczania uczestników kursów.

Młode osoby pochodzące z państw Unii Europejskiej przebywające na terenie Wielkiej Brytanii mają prawo do bezpłatnej opieki zdrowotnej w przypadku konieczności natychmiastowego rozpoczęcia leczenia. Osoby te mogą również korzystać z usług specjalistycznych, jeżeli wymaga tego ich stan zdrowia, np. diabetycy. Jeśli okres pobytu w Wielkiej Brytanii jest dłuższy niż 6 miesięcy, obywatel Unii Europejskiej ma prawo do takiej samej standardowej opieki medycznej jak mieszkaniec Anglii. Obywatele Unii Europejskiej uprawnieni są do uczestnictwa w brytyjskich programach szkolenia, np.: *Youth Training* i *Training for Work*, jeżeli spełniają takie same kryteria jak obywatele brytyjscy.

### F.1. ZAROBKI

#### F.1.1. Zarobki minimalne

W Wielkiej Brytanii nie ustalono jak dotąd płacy minimalnej, jednak w najbliższym czasie rząd zamierza przedstawić decyzję w tej sprawie.

## **F.1.2. Wynagrodzenia praktykantów i uczniów**

Uczestnicy kursów *Youth Training* otrzymują stawkę szkoleniową, której wysokość nieznacznie wzrasta w trakcie trwania drugiego roku szkolenia. Uczestnicy mogą również liczyć na pomoc finansową w postaci zwrotu kosztów podróży, jeśli przekraczają one ustaloną kwotę tygodniową. Kolejne udogodnienie to otrzymanie na okres szkolenia „statusu zatrudnionego”, co pozwala na przyznanie pełnej stawki wynagrodzenia za pracę wykonywaną podczas szkolenia.

Uczestnicy kursów biorący udział w warsztatach *Training for Work* otrzymują normalną stawkę szkoleniową plus kieszonkowe. Mogą też liczyć na zwrot kosztów podróży, jeśli przekraczają one ustaloną stawkę tygodniową.

## **F.2. SŁUŻBY ZATRUDNIENIA**

Osoby poszukujące pracy w Wielkiej Brytanii mogą korzystać z pomocy Służb Zatrudnienia (*Job Centres*), lokalnych firm poradnictwa zawodowego (*Careers Service*) oraz prywatnych agencji zatrudnienia.

### **F.2.1. Publiczne służby zatrudnienia**

*Job Centres* wywieszają oferty pracy, pozwalające poszukującym wybrać te, które im odpowiadają. Przed zaaranżowaniem spotkania kandydata z potencjalnym pracodawcą pracownicy Centrum proponują konsultacje mające na celu sprawdzenie podstawowych umiejętności pracownika pod kątem wymagań związanych ze stanowiskiem pracy. Służby Zatrudnienia dysponują bogatą ofertą programów reorientacji zawodowej dla osób, które nie pracowały przez okres 3 lub 6 miesięcy, np. Kursy Ponownego Startu (*Restart Courses*), trwające 1 tydzień, Kluby Pracy (*Job Club*) oraz Warsztaty Przeglądu Możliwości Zatrudnienia (*Job Review Workshops*) dla tych, którzy myślą o zmianie kariery zawodowej. W ramach wielu z tych programów prowadzone jest poradnictwo w zakresie ścieżek kariery zawodowej. Angielskie firmy zajmujące się poradnictwem zawodowym oferują również usługi związane ze znalezieniem zatrudnienia i tradycyjnie mają dobre kontakty z pracodawcami.



Służby Zatrudnienia aktualizują również bazę danych zawierającą oferty pracy przeznaczone dla młodzieży poniżej 19 roku życia.

Służby Zatrudnienia utworzyły w Sheffield Oddział Pracy dla Cudzoziemców (*Overseas Placing Unit – OPU*), który działa na podobnych zasadach jak EURES w Wielkiej Brytanii. Organizacje te gromadzą i udostępniają:

- informacje o miejscach pracy na terenie Unii Europejskiej,
- formularze zgłoszeniowe dla osób zainteresowanych podjęciem pracy w państwach Unii Europejskiej oraz inne związane z tym informacje,
- informacje dotyczące występowania o pozwolenie na zatrudnienie na terenie Wielkiej Brytanii,
- materiały związane z rekrutacją obcokrajowców do pracy w Wielkiej Brytanii.

Z OPU można kontaktować się za pośrednictwem Centrum Pracy (*Jobcenter*). OPU realizuje jedynie usługi instytucjonalne.

## **F.2.2. Inne możliwości znalezienia pracy**

Na terenie Wielkiej Brytanii działa wiele agencji pośrednictwa pracy z oddziałami mieszczącymi się przy głównych ulicach większych miast. To głównie pracodawca obciążany jest kosztami związanymi z tymi usługami. W lokalnych gazetach umieszczane są oferty pracy. Oferty takie prezentują też wybrane stacje radiowe i telewizyjne.

## **F.3. PRACA OKRESOWA**

### **F.3.1. Zatrudnianie do pracy okresowej (z włączeniem prac sezonowych)**

Usługi w tym zakresie realizowane są przez Centra Pracy (*Jobcenter*) i prywatne agencje, podobnie jak w przypadku pracy stałej.

Ogłoszenia o pracy okresowej zamieszczane są w prasie lokalnej oraz lokalnych stacjach telewizyjnych i radiowych.

### **F.3.2. Praca Au Pair (pośrednictwo oraz warunki pracy)**

W Wielkiej Brytanii praca Au Pair przeznaczona jest dla ludzi pomiędzy 17 a 27 rokiem życia, bez obciążeń rodzinnych, którzy chcieliby uczyć się języka angielskiego i mieszkać z rodziną anglojęzyczną. Więcej szczegółowych informacji dotyczących brytyjskich regulacji dla Au Pair dostępnych jest w Home Office.

Osoba zatrudniona w Anglii jako Au Pair mieszka z rodziną angielską i może pozostać z nią do dwóch lat. W zamian za mieszkanie z utrzymaniem i wynagrodzenie (kieszonkowe) zobowiązana jest do wykonywania prac domowych oraz/lub opieki nad dziećmi, ale nie dłużej niż 30 godzin tygodniowo. Ponadto osoba taka powinna otrzymać dwa dni wolne w ciągu tygodnia i mieszkać we własnym pokoju. Kolejny wymóg to zapewnienie możliwości uczęszczania na lekcje języka angielskiego. Pensja powinna wynosić między 30 a 40 funtów tygodniowo (dane na 1994 r.). Należy też stworzyć pracownikowi Au Pair możliwość uczestniczenia w praktykach religijnych, jeśli sobie tego życzy.

W rzeczywistości jednak warunki pracy mogą być bardzo zróżnicowane. Każdy, kto poszukuje zatrudnienia na zasadach Au Pair, powinien znać, najlepiej w formie pisemnej, swój zakres obowiązków, ilość i wiek dzieci, którymi będzie się opiekować, stawkę płacy za wykonywaną pracę, wymiar czasu wolnego oraz inne warunki pracy.

Agencje Au Pair działające w Wielkiej Brytanii zarabiają pieniądze obciążając stosownymi opłatami rodziny, które poszukują kandydatów do pracy. Agencje takie nie mogą pobierać opłat za znalezienie miejsca pracy w Wielkiej Brytanii, jednak inne oferowane przez nie usługi są odpłatne.

### **F.4. INSTYTUCJE OFERUJĄCE POMOC CUDZOZIEMCOM POSZUKUJĄCYM PRACY**

a) *City and Guilds of London Institute (CGLI)*,

b) *Low Pay Unit* – Organizacja Niskiej Płacy – instytucja niezależna, udzielająca pracownikom porad zawodowych, zajmuje się podatkami i ochroną socjalną,

c) *British Youth Council* – publikuje wydawnictwo „Pakiet Młodego Pracownika” (*Young Workers Pack*),

d) *Commission for Racial Equality* – Komisja Równości Rasowej – dostarcza informacji, oferuje wsparcie w zakresie promocji równych szans na rynku pracy i walki z dyskryminacją płciową,

e) *Trades Union Congress* – Brytyjskie Narodowe Centrum Związków Zawodowych – reprezentuje interesy pracowników różnorodnych branż przemysłu oraz usług. Wydaje szereg publikacji i udziela informacji na temat działań i polityki związków zawodowych.

# ZAŁĄCZNIKI

## Bibliografia

SPIS KURSÓW W EDUKACJI UZUPEŁNIAJĄCEJ W WALII. Opublikowany przez Walijski Komitet Edukacji Zespolonej (*Welsh Joint Education Committee*).

ECCTIS jest brytyjską bazą danych, która zapewnia szybki dostęp do informacji na temat ponad 100 000 kursów prowadzonych na terenie Wielkiej Brytanii. W szczególności zawiera: zakres treści, stawiane wymagania, typy kursów i uzyskane kwalifikacje. ECCITS 2000 publikuje też informacje dotyczące spisu kursów *Access* i kursów *Credit Accumulation and Transfer*, zawierające między innymi ogłoszenia o wolnych miejscach na kursach na stopień naukowy w letnim okresie naboru. Dodatkowy serwis dostępny jest dla prenumeratorów.

GATEWAY – edukacja w ramach Gateway oraz System Szkoleń Poradnictwa Zawodowego (*Training Guidance System*) jest systemem opartym na bazie PC. Zapewnia on dostęp do odpowiednich baz danych zawierających informacje na temat możliwości szkoleń, poradnictwa zawodowego oraz informacji zawodowej, edukacyjnej i szkoleniowej.

*High Technology National Training* (Krajowe Szkolenia w zakresie Wysokiej Technologii) publikowane przez COIC – dostarczają informacji na temat kursów na poziomie podyplomowym, wspieranych przez Departament Edukacji i Zatrudnienia.

*Job Outlines* (Praca w zarysie) – publikowana przez COIC seria informacji wykorzystywanych w szczególności przez instytucje doradztwa zawodowego.

*Just the Job* (Po prostu Praca) – dostępna w Departamencie Edukacji i Zatrudnienia, w sekcji Pomocy Szkoleniowych.

*NCVQ – Database* (NCVQ – baza danych) – dostarcza miarodajnych i aktualnych informacji na temat wszystkich Państwowych Kwalifikacji Zawodowych (NVQs), z uwzględnieniem jednostkowych komponentów składających się na te kwalifikacje. Oferuje także informacje o organizacjach i placówkach zatwierdzających

kwalifikacje. Dane te stanowią znaczące wsparcie w planowaniu kariery oraz opracowywaniu programów kształcenia i szkoleń.

*Occupations '98* (Zawody '98) – publikowane przez COIC, osiem edycji Poradnika Zawodowego; na 600 stronach opisane są wszystkie zawody i odpowiednie wymagania szkoleniowe.

SAMI – skomputeryzowany system informacji z zakresu poradnictwa zawodowego zawierający obszerną informację dotyczącą modułów Państwowego Certyfikatu SCOTVEC, a także informacje na temat programów kwalifikacji. Zawiera także informacje o uznawanych i akceptowanych przez szkockie przedsiębiorstwa kwalifikacjach (także przez *Highlands and Islands Enterprise*).

*School-Leaver's Handbook* (Poradnik dla Absolwentów) – wydawany przez wszystkie władze lokalne. Szczegółowo omawia zagadnienia takie jak: edukacja, szkolenia, zatrudnienie, ochrona socjalna itp. Zawiera listę istotnych informacji i adresy ważnych instytucji.

*Scottish Universities Entrance Guide* (Przewodnik dla Kandydatów na Uniwersytet Szkocki) – opublikowany przez Szkocką Uniwersytecką Radę Rekrutacyjną (*Scottish Universities Council on Entrance*).

*Second Chances* (Druga Szansa) – opublikowana przez Centrum Informacyjne Kariery i Zawodu (*Careers and Occupational Information Centre*), zawiera informacje na temat możliwości edukacji i szkoleń dla dorosłych na terenie Wielkiej Brytanii.

*Survivor's Guide* (Przewodnik Przetrwania) – opublikowany przez telewizyjny kanał 4. Może być zamawiany bezpośrednio, adres: PO BOX 4000, Londyn W3 6XJ.

*Training Access Points – TAPs* (Punkty Informacyjne o Szkoleniach) – baza danych o lokalnych możliwościach szkoleń zawodowych. Kontakt poprzez lokalną Radę Przedsiębiorczości i Szkolenia (*Training and Enterprise Council*) lub Związek Lokalnych Przedsiębiorstw (*Local Enterprise Company*).

*Unemployment and Training Rights Handbook* (Poradnik Praw Uczestnika Szkolenia oraz Bezrobotnego) – opublikowany przez Departament Edukacji i Zatrudnienia (*DfEE*).

*Unemployment and Training Rights Handbook* (Bezrobocie i Uprawnienia Szkoleniowe – Poradnik) – opublikowany przez Sekcję ds. Bezrobotnych (*Unemployment Unit*).

*UCAS Handbook* (Poradnik UCAS) – opublikowany przez UCAS przewodnik po systemie aplikacji wstępnych na uniwersytet oraz do kolegium.

*Young Scot – The Book* (Młody Szkot) – można zamówić poprzez Radę Edukacji Społeczności Szkockiej (*Scottish Community Education Council – SCEC*).

*Young person's Guide to Northern Ireland* (Przewodnik po Irlandii Północnej dla młodzieży) – opublikowany przez Młodzieżową Sieć (*Youth Net*) w imieniu Młodzieżowej Rady Irlandii Północnej (*Youth Council for Northern Ireland*) i dystrybuowany przez Serwis Edukacyjny NI-CO (*NI-CO Education Services*).

Twój wybór w wieku 15 lat i powyżej (*Your Choice at 15+*) – opublikowane przez Centrum Poradnictwa i Badań nad Karierą (*Careers Research and Advisory Centre*), zawiera informacje na temat ścieżek edukacyjnych, które młodzi ludzie mogą wybrać w wieku 15 lat.

### **Źródło: Internet**

**<http://www.euroguidance.org.uk>**

# Adresy

Advisory Centre for Education (ACE)

1b Aberdeen Studios  
22 Highbury Grove  
London N5 2EA  
Tel: +44 (0)171 354 8321  
Fax: +44 (0)171 354 9069

The Association of Databank Services in Education and Training (ADSET)

73 Botley Road, International House  
Oxford OX2 OBS  
Tel: +44 (0)1865 727424  
Fax: +44 (0)1865 794552

Association of Recognised English Language Schools

Ewart Place  
Summertown  
Oxford OX2 7BZ  
Tel: +44 (0)1865 54291

Basic Skills Agency

Commonwealth House  
1-19 New Oxford Street  
London WC1A 1NU  
Tel: +44 (0)171 405 4017  
Fax: +44 (0)171 440 6626

British Council

10 Spring Gardens  
London SW1A 2BN  
Tel: +44 (0)171 930 8466  
Fax: +44 (0)171 839 6347

British Council (NARIC)

Medlock Street  
Manchester M15 4AA  
Tel: +44 (0)161 957 7065  
Fax: +44 (0)161 957 7561

The British Youth Council

57 Chalton Street  
London NW1 1HU  
Tel: +44 (0)171 387 7559  
Fax: +44 (0)171 383 3545

Business and Technician Education Council (BTEC)

See EdExcel

Careers Research and Advisory Centre (CRAC)

Sheraton House, Castle Park  
Cambridge CB3 0AX  
Tel: +44 (0)1223 460277  
Fax: +44 (0)1223 311708

Careers & Occupational Information Centre (COIC)

Moorfoot

Sheffield S1 4PQ.

Tel: +44 (0)114 259 4563

Fax: +44 (0)114 259 3439

Central Bureau for Educational Visits and Exchanges

10 Spring Gardens

London SW1A 2BN

Tel: +44 (0)171 389 4004

Fax: +44 (0)171 389 4426

City and Guilds of London Institute (CGLI)

1 Giltspur Street

London EC1A 9DD

Tel: +44 (0) 171 294 2468

COMENIUS

Department for Education and Employment

Sanctuary Buildings Great Smith Street

London SW1P 3BT

Tel: +44 (0) 171 925 5560

Fax: +44 (0) 171 925 6985

Commission of the European Communities Office in England

8 Storey's Gate

Jean Monnet House

London SW1P 3AT

Tel: +44 (0)171 222 8122

Fax: +44 (0)171 222 0900/222 8120

In Northern Ireland:

9/15 Bedford Street

Windsor House

Belfast BT2 7EG

Tel: +44 (0)1232 240708

Fax: +44 (0)1232 248241

In Scotland:

9 Alva Street

Edinburgh EH2 4PH

Tel: +44 (0)131 225 2058

Fax: +44 (0)131 226 4105

In Wales:

4 Cathedral Road

Cardiff CF1 9SG

Tel: +44 (0)1222 371631

Fax: +44 (0)1222 395489

Commission for Racial Equality

Elliot House, 10/12 Allington Street

London SW1E 5EH

Tel: +44 (0)171 828 7022

Fax: +44 (0)171 630 7605



Department for Education and Employment  
Caxton House, Tothill Street  
London SW1H 9NF  
Tel: +44 (0)171 273 4879  
Fax: +44 (0)171 273 5364

For Scotland contact:  
Scottish Office  
Victoria Quay  
Edinburgh EH6 6QQ  
Tel: +44 (0)131 556 8400

For Wales contact:  
Welsh Office, Education Department  
Government Buildings, Ty Glas Road  
Llanishen  
Cardiff CF4 5WE  
Tel: +44 (0)1222 761456  
Fax: +44 (0)1222 761249

For Northern Ireland contact:  
DENI - Department of Education for Northern Ireland  
Balloo Road, Rathgael House  
Bangor  
County Down  
B19 7PR  
Tel: +44 (0)1247 279279  
Fax: +44 (0)1247 279777

Department for Education and Employment  
Qualifications for Work, Information and Advice Services Unit, and Qualifications  
and Standards Branch,  
Room E4B  
Moorfoot  
Sheffield S1 4PQ  
Tel: +44 (0)114 259 4151  
Fax: +44 (0) 114 259 4531

Department for Education and Employment, Training Credits Branch  
A/3 Porterbrook House  
Moorfoot  
Sheffield S1 4PQ  
Tel: +44 (0)1742 597626  
Fax: +44 (0)1742 593643

Department for Education and Employment, European Social Fund  
Level One  
236 Grays Inn Road  
London WC1X 8HL  
Tel: +44 (0)171 211 4710  
Fax: +44 (0)171 211 4749

The National Advisory Council for Careers and Educational Guidance (NACCEG)  
Chancery House, Dalkeith Place  
Kettering  
Northants NN16 0BS.  
Tel: +44 (0)1536 411017  
Fax: +44 (0)1536 414274

The National Association of Careers and Guidance Teachers (NACGT)  
General Secretary: Janice Cook  
Portland House, 4 Bridge Street  
Usk  
Gwent NP5 1BG.  
Tel: +44 (0)1291 672985  
Fax: +44 (0)1291 672090

National Institute of Adult Continuing Education (NIACE)  
21 De Montfort Street  
Leicester LE1 7GE  
Tel: +44 (0)116 2551451  
Fax: +44 (0)116 2854514

National Institute for Careers Education and Counselling (NICEC)  
Sheraton House  
Castle Park  
Cambridge CB3 0AX  
Tel: +44 (0)1223 460277  
Fax: +44 (0)1223 311708

Northern Ireland Curriculum Council (NICC)  
IDB House  
64 Chichester Street  
Belfast BT1 4JX  
Tel: +44 (0)1232 544902  
Fax: +44 (0)1232 544900

NUS - National Union of Students  
Nelson Mandela House  
457-461 Holloway Road  
London N7 6LJ  
Tel: +44 (0)171 272 8900  
Fax: +44 (0)171 263 5713

NUS - Scotland  
11 Broughton Market  
Edinburgh EH3 6NU  
Tel: +44 (0)131 5566598

NUS - Wales  
107 Walter Road  
Swansea SA1 5QQ  
Tel: +44 (0)1792 643590  
Fax: +44 (0)1792 648554

National Council for Vocational Qualifications (NCVQ)  
222 Euston Road  
London NW1 2BZ  
Tel: +44 (0)171 387 9898  
Fax: +44 (0)171 387 0978

National Council for Voluntary Organisations (NCVO)  
Regent's Wharf  
8 All Saints Street  
London N1 9RL  
Tel: +44 (0)171 713 6161  
Fax: +44 (0)171 713 6300

National Institute for Adult Continuing Education (NIACE)  
21 De Montfort Street,  
Leicester LE1 7GE  
Tel: +44 (0)116 204 4246  
Fax: +44 (0)116 285 4514

Northern Ireland Curriculum Council (NICC)  
29 Clarendon Road  
Belfast BT1 3BG  
Tel: +44 (0)1232 261200  
Fax: +44 (0)1232 261234

National Training Information Central Support (NTICS)  
Unit 4  
AVEC  
1 Sidney Street  
Sheffield S1 4RG  
Tel: +44 (0)114 273 1883  
Fax: +44 (0)114 273 0024

Office for Wales  
European Information Unit  
Companies House  
Crown Way  
Maindy  
Cardiff CF4 3UW  
Tel: +44 (0)122 238 0780  
Fax: +44(0) 122 238 3944

Open University  
Walton Hall, Milton Keynes MK7 6AA.  
Tel: +44 (0)1908 274066  
Fax: +44 (0)1908 653744

Overseas Placing Unit (OPU)  
Level 1, Rockingham House  
123 West Street  
SHEFFIELD S1 4ER  
Tel: +44 (0)114 259 6051  
Fax: +44 (0)114 259 6040

The Princes Youth Business Trust  
18 Park Square East  
London NW1 4LH  
Tel: +44 (0)171 543 1234

SCEC - Scottish Community Education Council  
Roseberry House  
9 Haymarket Terrace  
Edinburgh EH12 5EZ  
Tel: +44 (0)131 313 2488  
Fax: +44 (0)131 313 6800

Scottish Council for Research in Education  
15 St John Street  
Edinburgh  
EH8 8JR  
Tel: +44 (0)131 557 2944  
Fax: +44 (0)131 556 9454

Scottish Enterprise  
120 Bothwell Street  
Glasgow G2 7JP  
Tel: +44 (0)141 248 2700  
Fax: +44 (0)141 221 3217

Scottish Further Education Unit (SFEU)  
Argyll Court, The Castle Business Park, Stirling FK9 4TY.  
Tel: +44 (0)1786 892000  
Fax: +44 (0)1786 892001

SCOTVEC (Scottish Technical Education Council)  
Hanover House  
24 Douglas Street  
Glasgow G2 7NG  
Tel: +44 (0) 141 248 7900

TUC - Trade Union Congress  
Great Russell Street  
Congress House  
London WC1B 3LS  
Tel: +44 (0)171 636 4030  
Fax: +44 (0)171 636 0632

Training and Employment Agency  
Gloucester House  
Chichester Street  
Belfast BT1 4RA  
Tel: +44 (0) 1232 252 270  
Fax: +44 (0) 1232 252 280

The UK LINGUA Unit  
Central Bureau for Educational Visits and Exchanges  
British Council  
10, Spring Gardens  
LONDON SW1A 2BN  
Tel: +44 (0) 171 389 48 52  
Fax: +44 (0) 171 389 44 26

Universities and Colleges Admissions Services (UCAS)  
Fulton House  
Jessop Avenue  
Cheltenham  
Gloucestershire GL50 3SH  
Tel: +44 (0) 1242 227 788  
Fax: +44 (0) 1242 221622

University of Cambridge Local Examinations Syndicate  
Hills Road  
Cambridge  
Tel: +44 (0)1223 553311  
Fax: +44 (0)1223 460278

Welsh Youth Agency  
Lon-Y-llyn  
Caerphilly CF83 1BQ  
Tel: +44 (0)1222 880088  
Fax: +44 (0)1222 880824

Workers Educational Association  
Temple House  
17 Victoria Park Square  
London E2 9PB  
Tel: +44 (0)181 983 1515  
Fax: +44 (0)171 983 4840

Youth Council of Northern Ireland  
Lamont House  
Purdy's Lane  
Belfast BT8 4TA  
Tel: +44 (0)1232 643882  
Fax: +44 (0)1232 6433874

Youth Exchange Centre  
The British Council  
10 Spring Gardens  
London SW1A 2BN  
Tel: +44 (0)171 389 4030  
Fax: +44 (0)171 389 4033